

Гроздан Стоевски

СВЕТИТЕ ТАЙНСТВА ПОКАЯНИЕ И ЕЛЕОСВЕЩЕНИЕ КАТО ТЕРАПЕВТИЧНИ СРЕДСТВА В ПАСТИРСКОТО СЛУЖЕНИЕ

The author is a doctoral student at the Department of Practical Theology, Faculty of Theology, Sofia University. E-mail: g.stoevski@gmail.com; <https://orcid.org/0009-0003-2255-3597>.

Abstract: Goran Stoevsky, *The Holy Sacraments of Penance and Anointing as Therapeutic Means in Pastoral Ministry*.

Today, more and more physicians, psychiatrists, and even ordinary people are exploring the psychosomatic connections between psychological illnesses. In this context, the regular administration of the sacraments of Confession and Anointing—both as part of the Church's liturgical life and, even more importantly, outside the temple, such as by the hospital bed or wherever the suffering person may be—can serve as therapeutic means of pastoral ministry. These sacraments represent an expression of God's love and spiritual care.

Keywords: *Pastoral Ministry, Sacraments, Confession, Pastoral Theology, Practical Theology, Priesthood*

Предизвикателствата на съвременния свят правят пастирското служение на свещеника по-необходимо от всякога. В условията на глобална пандемия напрежението и натиска върху тялото, душата и духа на човека не само не са намалели, а в пъти са се увеличили. Средствата за масова комуникация, социалните мрежи и ежедневното общуване между хората са погълнати от ежедневен поток информация за болести, страдание, статистика на новозаразени и починали, локдаун и т.н. Всичко това създава неимоверно напрежение и „шум“ в душите и сърцата на хората, което само допринася за повече психосоматични причини за най-различни форми на болести и страдание.

Здравето на един човек е неделима част от неговото битие. В едно общество, в което вярата в Бога не е приоритет, здравето се издига в

култ и към него се подхожда изцяло от материална гледна точка – тялото се възприема като една съвкупност от тъкани, кости и вещества, без да има и следа от духовен елемент. От гледна точка на Свещеното Писание, обаче, човек не е само плът и кости, но и има и душа (ψυχή) и дух (πνεῦμα), както свидетелства и самият ап. Павел в 1 Сол. 5:23: „А сам Бог на мира да ви освети напълно; и дано се запазят непокътнати духът, душата и тялото ви без порок до пришествието на нашия Господ Исус Христос“. В този смисъл, много често проблемите на човека в тялото се оказват свързани с неговата психика и най-вече – с неговата душа. В православната антропология има два основни възгледа относно човека: единият е, че човекът се състои от дух, душа и тяло (трихотомия), а другият, че се състои от душа и тяло (дихотомия). Тези два възгледа не са в противоречие, а по-скоро въпрос за разбиране за състава на душата. Духът и душата в трихотомията са синоними за душа, за духовното. По думите на Здравко Пено в неговия Православен катехизис: „Духът е най-висшият израз на човешкото битие, най-съвършената част на неговата душа, чрез който преживяването на Божественото се пренася върху душата и тялото, така че човекът и с душа, и с тяло става обиталище на Светия Дух.“ Така и Владимир Лоски дава една своеобразна формула за връзката между Бог и човек, в трихотомично измерение, а именно: „Духът трябва да живее с Бога, душата – с духа, тялото – с душата.“

Така лекарите лекуват тялото, психиатрите лекуват психиката, но пастирът лекува душата на човека. По думите на митрополит Йеротей Влахов, който перифразира известната мисъл на св. Йоан Златоуст „Църквата е лечебница, която лекува болните от греховете, а епископите и свещениците подобно на апостол Павел са лечители на Божия народ“¹. На този фон истинският пастир и душегрижител не само не може да изостави своето духовно стадо, но трябва да бъде с него, да насърчава, да проповядва, да вдъхва вяра и надежда, да проявява любов и състрадание, с една дума – да служи на Бога.

¹ Йеротей, Митрополит (Влахов), *Православна психотерапия*. В. Търново: Праксис, 2005 [Hierotheos, Metropolitan (Vlachos), *Orthodox Psychotherapy*. Veliko Tarnovo: Praxis, 2005 (in Bulg.)], с. 25.

Място и роля на индивидуалното душегрижие в пастирското служение

Пастирското служение и пастирската грижа, или личното, индивидуално душепастирството се явява част от общото пастирско богословие като „теория на специалните грижи за човешката душа, която представя системно и научнообосновано изложение на главните принципи и закони, както и на произтичащите от тях методи и правила за душепастирска дейност в Църквата“.²

Индивидуалните пастирски грижи от страна на свещенослужителя към конкретен човек се явява проявление на третата задача на пастира, според схиархимандрид Йоан (Маслов), който разпределя пастирското служение в „три основни задължения: 1) учителство – разпространение на Евангелското учение; 2) свещенослужение – преподаване на вярващите чрез богослужението благодатта на Изкупителя; 3) духовно ръководство – нравствено усъвършенстване на християните до пълната възраст на Христовото съвършенство (срв. Еф. 4:11-13).“³ За съжаление, повечето от свещенослужителите влагат по-голямата част от своите усилия в организирането и провеждането на богослужебния живот в енорията, съгласно годишния църковен календар, като много от тях се грижат и за повече от един храм. Така на практика не им остава време и сили да се посветят на третата задача, а именно, духовното ръководство, което съдържа в себе си проявата на пастирска грижа за отделния човек или семейство в енорията. Именно грижата за „другия“, способността не само да слуша, но да чуе, да съпреживее болката и страданието на ближния, е едно от най-важните умения на пастира, което е и предпоставка за духовния успех в неговото служение. За това именно пише и св. апостол Яков: „И тъй, възлюбени мои братя, нека всеки човек бъде бърз на слушане, бавен на говорене, бавен на гняв“ (Яков 1:19).

За важноста на индивидуалната духовна работа наставлява и ап. Павел в своето пастирско послание до младия Тимотей: „И каквото

² Димитров, Христо, *Пастирско богословие – част I*, София: УИ, 2005 [Dimitrov, Hristo, *Pastoral Theology – Part I*. Sofia: University Publishing House, 2005 (in Bulg.)], 6.

³ Маслов, схиархим. Йоан, *Пастирско богословие*, София, 2009 [Maslov, Archimandrite Ioann, *Pastoral Theology*. Sofia, 2009 (in Bulg.)], 7.

си чул от мене при много свидетели, предай го на верни човеци, които ще са способни и други да научат“ (2 Тим. 2:2). В действителност, човек израства духовно и напредва в обожението, т.е. процеса на уподобяване на Христос, много повече и по-трайно тогава, когато пастирът му обръща персонално внимание и полага индивидуална грижа, по думите и на протойерей Христо Димитров: „Защото доказано е, че личното и пряко отношение на душепастира към отделния християнин обикновено действа по-дълбоко и по-трайно, отколкото съветите и внушенията, отправени общо към цялата енория“⁴. Бог, в Своята божествена мъдрост и промисъл, е дал на разположение в служението на пастира и светите тайнства като силно терапевтично средство за изцеление не само на тялото, но най-вече на душата на човека.

Св. Тайнства като терапевтични средства в индивидуалното душепастирство

Според Православния катехизис „тайнствата са църковни свещенодействия, духовно-осезаеми средства за спасение; в тях чрез видими знаци се дава невидима благодат Божия, която очистица от греховете, освещава човешката природа и я въвежда във вечен живот“⁵. Св. Тайнства са неделима част от християнския живот и опит и съществен елемент от пастирското служение. Всички седем тайнства, а именно: Кръщение, Миропомазване, Евхаристия (Причащение), Покаяние, Свещенство, Брак и Елеосвещение⁶ се извършват от законно йерархическо лице (презвитер или епископ) като част от светата литургия основно в храма. По време на св. литургия, обаче, свещенослужителят не може да обърне персонално внимание на всеки енориаш. Как тогава светите тайнства се явяват част от индивидуалното

⁴ Димитров, прот. Хр., *Пастирско богословие. Ч.2. Лично или индивидуално душепастирство*. София, 2005 [Dimitrov, Hristo, *Pastoral Theology. Part 2: Personal or Individual Pastoral Care*. Sofia, 2005 (in Bulg.)], с. 9.

⁵ Коев, Т. *Православен катехизис и послание на източните патриарси на православната вята*. София: СИ, 1991 [Koev, T., *Orthodox Catechism and the Encyclical of the Eastern Patriarchs on the Orthodox Faith*. Sofia: Synod Publishing House, 1991 (in Bulg.)], с. 94

⁶ *Ibid.*, 95.

пастирско служение? Всички тайнства ли могат да послужат за тази цел или само някои от тях?

Две от тях, тайнството Покаяние (или Изповед) и тайнството Елеосвещение могат да бъдат отслужени и в контекста на индивидуалното пастирско служение, а именно при домашно или болнично посещение, например, и затова те са обект на това кратко изследване. Когато тези две тайнства са отслужени извън стените на храма те се явяват продължение на благодатния богослужебен живот под форма на пастирски грижи за отделния вярващ човек в неговия специфичен контекст, по примера на добрия Пастир, който оставя деветдесетте и девет овци и отива да намери и прибере изгубената (срв. Лука 15:3-6). Нещо повече, св. тайнства Покаяние и Елеосвещение могат да бъдат и терапевтични средства и в духовен, душевен и физически аспект не само за болните, но и за всеки християнин, който осъзнава своята греховност като своеобразна духовна „болест“, по думите на арх. Серафим Алексиев, който пише че „грехът е смъртоносна болест на душата, болест, която ни лишава от радостите на земята и от радостите на небето.“⁷ Затова, всички трябва да се стремим към духовно здраве, както насърчава и митр. Йеротей Влахов: „Богословието е учението на Църквата за духовно здраве, но също и за верния път, който ние, болните, трябва да следваме, за да се излекуваме.“⁸

Свето тайнство Покаяние

Преди да отговорим на въпроса как тайнството Покаяние или Изповед може да послужи като терапевтично средство и важен инструмент в индивидуалното пастирско служение на свещенослужителя е важно накратко да разгледаме какво представлява това тайнство, каква е библейската обосновка или връзка между греха, изповедта и изцелението, каква е била практиката в Ранната църква и светоотече-

⁷ Алексиев, архим. Серафим. *Забравеното лекарство*. София: Православно издателство, 2014 [Aleksiev, Archimandrite Seraphim, *The Forgotten Medicine*. Sofia: Orthodox Publishing House, 2014 (in Bulg.)], 14.

⁸ Влахов, митроп. Йеротей, *Православна психотерапия*. В. Търново: Праксис, 2009 [Vlachos, Metropolitan Hierotheos, *Orthodox Psychotherapy*. Veliko Tarnovo: Praxis, 2009 (Bulg. Transl.)], 42.

ския период и каква е практиката днес, в служението на Църквата в съвременното общество.

Според Православния катехизис „покаянието е тайнство, чрез което вярващият, след гласна изповед на греховете си, с гласно изказана от свещеника прошка, получава благодатно опрощаване на греховете от Самия Бог и си възвръща придобитите при кръщението чистота и невинност“⁹. Както всяко от светите тайнства, и Покаянието има видима и невидима страна. Видимата представлява устното изповядване от страна на този, който се покаява, на своите грехове и зли дела. Тази изповед става пред Бога, но в присъствието на свещеник. Невидимото, благодатно действие на тайнството се изразява в това, че каещият се човек получава прошка и освобождение от греховете си от самия Господ Иисус Христос, което се потвърждава и произнася от присъстващия свещенослужител.

Тук е важно да се отбележи, че именно Господ Иисус Христос установява тайнството Покаяние и Той е този, който дава духовната власт и авторитет на свещенослужителя да обяви опрощаването на греховете и делата, които са били изповядвани, за което свидетелстват и св. евангелист Матей: „Истина ви казвам: каквото свържете на земята, ще бъде свързано на небето; и каквото развържете на земята, ще бъде развързано на небето.“ (Мат. 18:18) и св. евангелист Йоан: „На които простите греховете, тям ще се простят; на които задържите, ще се задържат.“ (Йоан 20:23). Христос предава тази власт и духовен авторитет на св. апостоли, които от своя страна я предават на своите духовни ученици и така тя достига и до днес в Църквата, чрез духовното служение на свещенослужителите и пастирите. Всъщност не свещеникът, а сам Бог е този, който опрощава и отпуска греховете на каещия се. Свещеникът е само свидетел, в качеството му на „разпоредник на Божиите тайни“ (1 Кор. 4:1). За да разберем този духовен принцип можем да направим сравнение с преминаване на граница между две държави. Граничният полицаи, който подпечатва паспорта на пътуващия и го допуска на територията на съответната държава не извършва това на своя глава, т.е. със своя си авторитет, а е „разпоредник“, Божий служител (срв. Римл. 13:4), който е получил власт и

⁹ Коев, Т. *Православен катехизис* [Koev, T., *Orthodox Catechesis*], 108.

авторитет от правителството на съответната държава. Както преминаването на границата без участието и ролята на граничния полицаи би било неправилно и невалидно, така и тайнството покаяние без свидетел в лицето на душепастиря би било е неправилно и невалидно.

Искреното покаяние, съпроводено с изповед, е неизменно следствие на искрена вяра и обръщане към Бога. Това се случва първоначално, когато човек се обърне към Бога, за което говори и св. ап. Павел на християните в древен Рим: „...защото, ако с устата си изповядваш Господа Иисуса, и със сърцето си повярваш, че Бог Го възкреси от мъртвите, ще се спасиш, понеже със сърце се вярва за оправдаване, а с уста се изповядва за спасение.“ (Римл. 10:9-10).

Гръцката дума за „покаяние“ (μετάνοια) в буквален превод означава промяна на мисленето. По думите на арх. Платон, „покаянието е автентично изменение на душата; то е промяна, която се развива цялостно и динамично“.¹⁰ Именно последният аспект се явява критерият, белегът за дълбочината и искреността на акта на покаянието. Този аспект, също така, допринася и за силния терапевтичен ефект на покаянието, за което говори и сравнението, направено от самия Господ Иисус Христос: „А Иисус им отговори и рече: здравите нямат нужда от лекар, а болните; не съм дошъл да призова праведници, а грешници към покаяние.“ (Лука 5:31,32)

В евангелието от св. Лука има няколко епизода, в които раждането на искрена и спасителна вяра в сърцето на човека е съпроводено от покаяние, изповед и драматична промяна на живота, например грешницата Мария Магдалена (срв. Лука 7:36-50), митарят и фарисеят в храма (срв. Лука 18:10-14), историята на Закхей (срв. Лука 19:1-10). Една от най-драматичните истории, показателна за силата на терапевтичния ефект на покаянието, обаче, е притчата за блудния син, която Господ Иисус Христос разказва в отговор на фарисеите и книжниците, които Го обвиняват, че приема грешници (срв. Лука 15:1,2).

Образът на по-младия син е събирателен образ на всеки човек, създаден от Бога, който отхвърля не само авторитета на Отец (в образа на бащата), но и своята духовна идентичност, воден от своя

¹⁰ Платон, архим. *Православно нравствено богословие*. София: Омофор, 2001 [Platon, Archimandrite, *Orthodox Moral Theology*. Sofia: Omophor, 2001 (Bulg. Transl.)], 160.

егоизъм и плътски страсти (срв. Лука 15:11-13). Повратен момент в историята е моментът на „събуждането“, т.е. осъзнаването на своето окаяно положение, на своята греховност, (изобразено в разказа с изпадането в лишение, глад и принуда младият човек да се храни с рожковите на свините – нещо шокиращо немислимо, особено в контекста на еврейската култура). Така грешникът, осъзнал положението си спрямо Бога, започва своето завръщане - завръщане към своята истинска същност и идентичност. Това е последвано от момента на покаяние, първоначално вътрешно, но в последствие и външно, при срещата с бащата (срв. Лука 15:14-21). Това пътуване на блудния син е всъщност метафора на духовното пътуване на всеки един грешник – от свините и рожковите до срещата и тържеството в дома на бащата. Това е всъщност метафора и на обожението, духовното пътуване от нашата себичност, нашето паднало състояние до момента на срещата с Бога и възстановяване на нашата истинска идентичност на Божии синове и дъщери. Тази притча онагледява същината на покаянието, а именно осъзнаване на себичността, изразена в бунт, зли дела и грехове, изповедта – първо в сърцето, а после и публично – и настъпилата метаноя, т.е. промяна на начина на мислене, която води до промяна на начина на живот, за което пише и архимандрит Клеопа (Илие): „Покаянието се състои в това, да избягаш от лошия път на удоволствията и да се насочиш към тесния и труден път на вярата. Покаянието означава да съжаляваш за злините, които си направил, и да вземеш решение повече да не постъпваш по този начин.“¹¹

Покаянието се явява „най-сигурния и най-краткия път от царството на дявола в царството Божие“¹², по думите на сръбския светец авва Юстин Попович.

Така покаянието и изповедта като тайнство не само може, но и трябва да се случва и многократно след момента на първоначалното завръщане към Бога, а именно през целия житейски път, по време на цялото духовно пътуване, което е обожението (θέωσις).

¹¹ Клеопа (Илие), архим. *Разговори за православната вяра*. София: Омофор, 2018 [Cleopa (Ilie), Archimandrite, *Conversations on the Orthodox Faith*. Sofia: Omophor, 2018 (Bulg. Transl.)], 163

¹² Попович, Ю. *Евангелска лестница врлина*, Белград, 2009 [Popović, Justin, *The Evangelical Ladder of Virtue*. Belgrade, 2009 (Bulg. Transl.)], с. 97

В историята на Църквата светото тайнство Покаяние (Изповед) е преминало през различни трансформации и форми. В своята „Литургика“, отец проф. Благой Чифлянов прави кратък преглед на развитието на изповедта през вековете. В апостолско време, например, е имало само публична форма на изповедта за всички прегрешения, и за леките, и за по-тежките. През III век каещите са били в две групи: слушащи и прекланящи колена или припадащи. През IV век те вече се делили на четири групи: плачещи (извън притвора), слушащи (в притвора), припадащи (в средната част на храма) и купностоящите. Последните стояли с верните до края на св. литургия и нямали право да взимат св. Причастие в продължение на две години, докато първите три групи излизали заедно с оглашените от храма.¹³

След признаването на християнството за законна религия при св. император Константин с Миланския Едикт (313г.), формата на изповедта постепенно се променя от публична в тайна. Според отец проф. Чифлянов, една от възможните причини за това е, че съгрешилите били преследвани от държавните закони, особено тогава, когато в края на четвъртото столетие християнството става не само законна, но официална религия.¹⁴ Друго логично обяснение е, че тази промяна в статута на християнството довело в храмовете и представители на висшата византийска аристокрация, които от съображения за дискретност предпочитали тайната изповед пред нейната публична форма. Въпреки, че днес св. тайнство Покаяние (или Изповед) е запазено в Православната църква основно в неговата тайна форма, то има своя обществен характер, защото се практикува в рамките на общественото богослужение.¹⁵ Най-често тайнството Покаяние се служи в края на голям период на пост, например Великденски или Рождествен пост. До колко, обаче, тайнството присъства в седмичния богослужебен въпрос, зависи до голяма степен от служението и посвещението на конкретния свещенослужител.

В какво се състои, все пак, терапевтичният ефект на св. тайнство Покаяние? Според митрополит Йеротей Влахос за „терапията, лече-

¹³ Чифлянов, Бл. *Литургика*. София: УИ, 1996 [Chiflyanov, Blagoy, *Liturgics*. Sofia: University Publishing House, 1996 (in Bulg.)], с. 287.

¹⁴ *Ibid.*, 287.

¹⁵ *Ibid.*, 288.

нието на душата допринасят всички тайнства и целият аскетически живот на Църквата...Тъгата по Бога, сиреч покаянието...води до възкресение на душата“.¹⁶

Има три основни етапа при изповедта на греховете – себеизпитване, себепознание и себеобвинение. Те допринасят за това, каещия се да направи анализ на вътрешното състояние на своята душа, което е първа стъпка към нейното духовно обновление.¹⁷

Много често чувството за вина и постоянното самообвинение става причина за много невротични разстройства. Натрупаното вътрешно напрежение често се проявява и в реална физическа патология на психосоматична основа, например синдром на раздразнения стомах, главоболие, плексит, неврит и др. Така св. тайнство Покаяние чрез изповедта дава реална възможност за искрено и сърдечно разкаяние, което се явява и средство за очистване на съвестта и донася душевен мир и спокойствие на каещия се.¹⁸ По този начин на ниво „душа“, покаянието има терапевтична сила за душата и емоционалното състояние на човека, което чрез психосоматичната връзка може да доведе и до физическо облекчение, алузия за което прави и текстът в Притчи 3:7-8: „Не се смятай за мъдрец; бой се от Господа и бягай от злото: това ще бъде здраве за твоето тяло и храна за твоите кости.“

Не случайно и цар Давид възкликва: „Блажен е оня, комуто беззаконията са простени, и чиито грехове са покрити!“ (Псалм 31:1). Осъзнаването, че Бог е простил прегрешенията на каещия се води до възстановяване на взаимоотношението между Бог и човека. Уповаването на Божията вярност и праведност е предпоставка и гаранция за опрощаването на греховете, за което свидетелства и св. Йоан Богослов. „Ако изповядваме греховете си, Той е верен и праведен, за да ни прости греховете и ни очисти от всяка неправда.“ (1 Йоаново 1:9). Така е възстановен и вътрешния мир в духа на човека. В тази връзка

¹⁶ Влахос, митроп. Йеротеј, *Православна психотерапия* [Vlachos, Metropolitan Hierotheos, *Orthodox Psychotherapy*], 116-117.

¹⁷ Янев, Иво. *Грижа за страдащата душа*. София: Фонд. за рег. развитие, 2018 [Yanev, Ivo, *Care for the Suffering Soul*. Sofia: Foundation for Regional Development, 2018 (in Bulg.)], 153.

¹⁸ Груева, Таня. *Християнска психотерапия*. София: Нов човек, 2009 [Grueva, Tanya, *Christian Psychotherapy*. Sofia: New Man Publishing House, 2009 (in Bulg.)], 45.

и архимандрит Серафим Алексиев цитира думите на протоiereй Григорий Дяченко: „Истински покаяният се получава прошка за греховете си, примирява се с Бога, с Църквата и със собствената си съвест и по такъв начин си възвръща предишното синовно дръзновение към Бога като към свой баща и се ползва от всички дарове на Неговата бащинска любов и благодат.“¹⁹

Свето Тайнство Елеосвещение

Тясно свързано с тайнството на Покаянието е това на Елеосвещение, за което свидетелства и св. ап. Яков в своето послание. „Болен ли е някой между вас, нека повика презвитерите църковни, и *те* да се помолят над него, като го помажат с елей в името Господне. И молитвата, *произлизаща* от вярата, ще изцери болния, и Господ ще го дигне; и ако грехове е сторил, ще му се простят. Изповядвайте си един другиму греховете и молете се един за други, за да се изцерите; голяма сила има усърдната молитва на праведника.“ (Яков 5:14-16).

Отслужването на тайнството Елеосвещение в пастирското служение представлява помазване на определена част от тялото с елей и обикновено следва непосредствено след молитва за изцеление на болен или страдащ човек. В цитирания библиейски текст Елеосвещението е тясно свързано с публичната изповед, т.е. изповядване на греховете пред „презвитерите църковни.“ (срв. Яков 5:14-16). Според Православния катехизис, „всеки, който пристъпва към тайнството Елеосвещение, трябва първо да очисти себе си от греховете чрез тайнството Покаяние...Тъй че прощаването на греховете в това тайнство (Елеосвещение – бел.авт.), определено именно за тежко болни, не е нищо друго, освен допълнение към прощаването на греховете при тайнството Покаяние.“²⁰

Както всяко друго тайнство и Елеосвещението има две страни – видима и невидима. Видимата страна намира своето изражение в молитвите и действията при неговото чинопоследование. Според Пра-

¹⁹ Алексиев, архим. Серафим, *Забравеното лекарство* [Aleksiev, Archimandrite Seraphim, *The Forgotten Medicine*], 59.

²⁰ Коев, Т. *Православен катехизис* [Koev, T. *Orthodox Catechesis*], 117.

вославния катехизис за извършването на тайнството са необходими маса, икона, кръст, Евангелие, съд с пшеница и съд с вино, смесено с елей. Последното намира своята библейска обосновка в притчата за добрия самарянин, който измил раните на ранения човек именно с вино и елей (срв. Лука 10:34).²¹ Защо виното е смесено с елей? В древни времена се е смятало, че елеят има лечителни свойства (срв. Лука 10:34) и така ап. Яков насърчава презвитерите да използват и медицински средства в своето служение.²² Самата подготовка за тайнството, в присъствието на болния, вече има терапевтичен психологически ефект и създава очакване за свръхестествената и изцелителна Божия намеса. Всичко това е част от видимото измерение на тайнството.

Невидимото измерение е свързано с богата старозаветна символика. Помазването с масло в Стария Завет е имало значението на някой, който е отделен за Божието специално внимание (срв. Изход 28:41; 40:15); царе и свещеници са били помазвани с елей (например 4 Царства 9:12), както и Божият Помазаник (срв. Псалм 44:8).²³ Така в духовен план помазването с елей има за цел и да увери болния в това, че Бог ще му обърне специално внимание и Божието присъствие ще се излее върху него както елеят се стича по брадата Ааронова (срв. Псалм 132:2), което изразява благодатното Божие действие. Това се потвърждава и от указанието самият акт на помазване с елей да се извършва „в името Господне“ (срв. Яков 5:14). Така чрез свързването му с Господнето име, то става видим израз и потвърждение на присъствието на Господ Иисус Христос, който има сила и авторитет да изцели страдащия човек. Все пак, дори и да не настъпи божествено изцеление на болния в неговото тяло, то със сигурност настъпва божествено изцеление в неговия дух и душа, което е главна предпоставка и за физическото оздравяване и възстановяване. Така като терапевтично действие тайнството Елеосвещение със сигурност допринася за получаване на духовна сила, вътрешен мир, твърдост и търпение в страданията.

В евангелския разказ имаме свидетелство за това, че светите

²¹ *Ibid.*

²² *NIV Zondervan Study Bible*. Zondervan, p. 2533.

²³ *Ibid.*

апостоли са използвали помазването с елей като част от своето мисионерско служение и това терапевтично действие е било тясно свързано и с прояви на божественото изцеление. След като Господ Исус Христос предава Своя авторитет на дванайсетте, той ги изпраща и те „...изгонваха много бесове, и мнозина болни помазваха с елей, и ги изцереяваха.“ (Марк 6:13). Нещо повече, в предходния стих се казва: „те тръгнаха и проповядваха покаяние“ (срв. Марк 6:12). Тук отново ясно се вижда взаимовръзката между покаянието, което води до изповед на грехове и божественото изцеление с помазване с елей, което е и правилното библиейско последование.

Тайнството Елеосвещение съдържа едновременно и материя и форма, чрез които се предава на хората Божията благодат, изцелителна и за душевните и телесните болести, както подчертава и отец проф. Благой Чифлянов: „...причината за лекуването се крие не в природата на елея, а в Самия Господ: презвитерите се молят (формата) и помазват болния с елея (материята), но в името Господне; молитвата изцереява болния и го вдига от болничното легло, което ще рече, че елеят в случая предава лекуващата Божия благодат. Лекуващата Божия благодат е свързана и с прощаване на греховете и възстановяване²⁴ на хармонията между Бога и човека и на мира в душата на помазания. Това е станало причина тайнството Елеосвещение да бъде свързано с тайнството Изповед (или Покаяние)...“

Заключение

Днес все по-често доктори, психиатри и дори обикновени хора търсят т.нар. психо-соматична връзка между конкретно заболяване и душевното състояние на човека. „Практически всички болести, от грипа до рака, са психосоматични“, пише академик Владета Йеротич в своя труд „Християнството и психологическите проблеми на човека“.²⁵ „Когато се случи да се разболеем от някоя болест – а нито една

²⁴ Чифлянов, Бл. *Литургика* [Chiflyanov, Blagoy, Liturgics], 311.

²⁵ Йеротич, Вл. *Християнството и психологическите проблеми на човека*. София: Омофор, 2014 [Jerotić, Vladeta, *Christianity and the Psychological Problems of Man*. Sofia: Omophor, 2014 (Bulg. Transl.)], 213.

болест не идва внезапно, без предупреждение – от която не можем да се излекуваме в течение на няколко седмици, пък и месеци, трябва да се запитаме открито и искрено до каква степен самите ние сме допринесли за това, с очевидно погрешното си отношение към живота или с погрешното си поведение спрямо другите хора и самите нас“.²⁶

В тази връзка редовното отслужване на св. тайнства Покаяние и Елеосвещение, не само в рамките на богослужебния живот, но и извън стените на храма – до болничното легло и там, където е страдащият човек – се явяват проява на дело на Божията любов и грижа, в изпълнение на думите на св. Евангелист Йоан: „Чеда мои, нека любим не с думи или с език, а с дела и истина“ (1 Йоан 3:18).

Библиография

Алексиев, архим. Серафим. Забравеното лекарство. София: Православно издателство, 2014 [Aleksiev, Archimandrite Seraphim, The Forgotten Medicine. Sofia: Orthodox Publishing House, 2014 (in Bulg.)].

Влахос, митроп. Йеротей, Православна психотерапия. В. Търново: Праксис, 2009 [Vlachos, Metropolitan Hierotheos, Orthodox Psychotherapy. Veliko Tarnovo: Praxis, 2009 (Bulg. Transl.)].

Груева, Таня. Християнска психотерапия. София: Нов човек, 2009 [Grueva, Tanya, Christian Psychotherapy. Sofia: New Man Publishing House, 2009 (in Bulg.)].

Димитров, прот. Хр., Пастирско богословие. Ч.2. Лично или индивидуално душепастирство. София, 2005 [Dimitrov, Hristo, Pastoral Theology. Part 2: Personal or Individual Pastoral Care. Sofia, 2005 (in Bulg.)].

Димитров, Христо, Пастирско богословие – част I, София: УИ, 2005 [Dimitrov, Hristo, Pastoral Theology – Part I. Sofia: University Publishing House, 2005 (in Bulg.)].

Йеротей, Митрополит (Влахос), Православна психотерапия. В. Търново: Праксис, 2005 [Hierotheos, Metropolitan (Vlachos), Orthodox Psychotherapy. Veliko Tarnovo: Praxis, 2005].

Йеротич, Вл. Християнството и психологическите проблеми на човека. София: Омофор, 2014 [Jerotić, Vladeta, Christianity and the Psychological Problems of Man. Sofia: Omophor, 2014 (Bulg. Transl.)].

²⁶ *Ibid.*, 215.

Клеопа (Илие), архим. Разговори за православната вяра. София: Омофор, 2018 [Cleopa (Ilie), Archimandrite, Conversations on the Orthodox Faith. Sofia: Omophor, 2018 (Bulg. Transl.)].

Коев, Т. Православен катехизис и послание на източните патриарси на православната вяра. София: СИ, 1991 [Koev, T., Orthodox Catechism and the Encyclical of the Eastern Patriarchs on the Orthodox Faith. Sofia: Synod Publishing House, 1991 (in Bulg.)].

Маслов, схиархим. Йоан, Пастирско богословие, София, 2009 [Maslov, Archimandrite Ioann, Pastoral Theology. Sofia, 2009 (in Bulg.)].

Платон, архим. Православно нравствено богословие. София: Омофор, 2001 [Platon, Archimandrite, Orthodox Moral Theology. Sofia: Omophor, 2001 (Bulg. Transl.)].

Попович, Ю. Евангелска лествица врлина, Белград, 2009 [Popović, Justin, The Evangelical Ladder of Virtue. Belgrade, 2009 (Bulg. Transl.)].

Чифлянов, Бл. Литургика. София: УИ, 1996 [Chiflyanov, Blagoy, Liturgics. Sofia: University Publishing House, 1996 (in Bulg.)].

Янев, Иво. Грижа за страдащата душа. София: Фонд. за рег. развитие, 2018 [Yanev, Ivo, Care for the Suffering Soul. Sofia: Foundation for Regional Development, 2018 (in Bulg.)].